

गोपीनाथ मुंडे ऊसतोड कामगार कल्याण
महामंडळामार्फत राज्यातील ऊसतोड कामगारांना
गृहोपयोगी वस्तू संच वाटप करण्यासाठी
प्रशासकीय मान्यता प्रदान करणेबाबत.

महाराष्ट्र शासन
सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग
शासन निर्णय क्रमांक:-ऊकाकम-२०२६/प्र.क्र. ३० /महामंडळे
मादाम कामा मार्ग, हुतात्मा राजगुरु चौक,
मंत्रालय, मुंबई- ४०० ०३२.
दिनांक:-१२ फेब्रुवारी, २०२६.

वाचा:-

१. शासन निर्णय क्र : असंका-१११९/प्र.क्र.११०/काम.७ अ, दिनांक १३ सप्टेंबर, २०१९.
२. शासन निर्णय क्र.: बैठक-२०२०/प्र.क्र.१४/महामंडळे, दिनांक २१ सप्टेंबर, २०२१.
३. शासन निर्णय क्र.: संकिर्ण-२०२१/प्र.क्र .५३ /महामंडळे, दिनांक ६ जानेवारी,२०२२.

प्रस्तावना :-

महाराष्ट्र राज्यामध्ये साखर उद्योग हा एक प्रमुख उद्योग असून सद्यःस्थितीमध्ये राज्यात कार्यरत सहकार व खाजगी क्षेत्रातील साखर कारखान्यांमध्ये ऊसतोड कामगार काम करतात. बहुतांश ऊसतोड कामगार हे राज्यातील विविध जिल्ह्यांत स्थलांतरीत होऊन काम करतात. या ऊसतोड कामगारांचे व पर्यायाने त्यांच्या कुटूंबियांचे जीवन अस्थिर व अत्यंत हलाखीचे असल्यामुळे त्यांचे जीवन सुखकारक करून त्यांचे राहणीमान उंचावून आयुष्य स्थिर व सुरक्षित करण्यासाठी ऊसतोडणी व्यवसायातील ऊसतोड कामगारांना विविध कल्याणकारी योजनांचा लाभ देण्यासाठी दिनांक १३ सप्टेंबर, २०१९ अन्वये गोपीनाथ मुंडे ऊसतोड कामगार कल्याण महामंडळ स्थापन करण्यात आले आहे.

ऊसतोड कामगार व त्यांचे कुटूंबिय दरवर्षी गळित हंगामाच्या कालावधीमध्ये ६ महिने किंवा त्यापेक्षा अधिक कालावधीसाठी कारखाना कार्यक्षेत्रामध्ये रिकाम्या शेतामध्ये ऊसाच्या पाचटापासून तयार केलेल्या झोपड्यांमध्ये त्यांचे वास्तव्य असते. या कालावधीमध्ये त्यांच्या मूळ गावावरून फारच त्रोटक / अपुरे साहित्य घेऊन येत असतात. ऊसतोड कामगारांकडे पुरेसे गृहोपयोगी साहित्य (स्वयंपाकाची भांडी) यांची कमतरता असल्यामुळे ऊसतोड कामगारांना अनेक अडी-अडचणींचा सामना करावा लागतो. त्यामुळे राज्यातील ऊसतोड कामगारांना गृहोपयोगी वस्तू संच वितरीत करण्यासाठी गोपीनाथ मुंडे ऊसतोड कामगार कल्याण महामंडळाच्या प्रस्तावास प्रशासकीय मान्यता देण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय:-

राज्यातील ऊसतोड कामगार व त्यांचे कुटूंबियांना गळीत हंगामाच्या कालावधीमध्ये अनेक अडी-अडचणींचा सामना करावा लागत असल्याने ऊसतोड कामगारांना “गृहोपयोगी वस्तू संच” वाटप करण्यास प्रशासकीय मान्यता देण्यात येत आहे. सदर गृहोपयोगी वस्तू संच वाटप करण्याबाबत गोपीनाथ मुंडे ऊसतोड कामगार कल्याण महामंडळाच्या संचालक मंडळाच्या बैठकीमध्ये ४ लाख लाभार्थ्यांना गृहोपयोगी वस्तू संच वाटप करण्यास मान्यता प्रदान करण्यात आली

आहे. तथापि, प्रथम टप्प्यामध्ये १ लाख लाभार्थीं संख्येनुसार टप्प्याटप्प्याने सदर गृहोपयोगी वस्तू संच वेळोवेळी शासन मान्यतेनुसारच वाटप करण्यात येईल. याबाबत होणारा खर्च हा महामंडळाकडे उपलब्ध असलेल्या तरतुदीमधून भागविण्यात यावा. त्याअनुषंगाने सदर गृहोपयोगी वस्तू संचांचे पुरवठा करण्यासाठी निविदा प्रक्रिया राबविण्याची कार्यवाही महामंडळाकडून करण्यात यावी. तदनंतर निम्नतम दर प्राप्त ई-निविदा धारकाचा प्रस्ताव शासन मान्यतेस्तव सादर करण्यात यावा.

अ.क्र.	बाब	तपशील
१	नाव	ऊसतोड कामगारांना गृहोपयोगी वस्तू संच पुरविणे.
२	अर्थसहाय्य	राज्य शासन व साखर कारखान्यांकडून रु. १० प्रति टनाप्रमाणे मिळणाऱ्या निधीमधून.
३	कर्ज रक्कम / अनुदान	अनुदान स्वरूपात
४	लाभार्थी संख्या (प्रथम टप्प्यामध्ये)	१,००,००० लाभार्थी
५	सहभाग	१. साखर कारखान्यांकडून प्राप्त निधी मधून ५०% अनुदान. २. राज्य शासनाकडून प्राप्त निधीमधून ५०% अनुदान एकूण अनुदान १००%.

अ.क्र.	गृहोपयोगी संचातील वस्तू	नग
१.	ताट	०४
२.	वाटया	०८
३.	पाण्याचे ग्लास	०४
४.	पातेले झाकणासह (लहान)	०९
५.	पातेले झाकणासह (मध्यम)	०९
६.	पातेले झाकणासह (मोठे)	०९
७.	मोठा चमचा (भात वाटपाकरीता)	०९
८.	मोठा चमचा (वरण/भाजी वाटपाकरीता)	०९
९.	पाण्याचा जग (०२ लिटर)	०९
१०.	मसाला डब्बा	०९
११.	डब्बा झाकणासह (१४ इंच)	०९
१२.	डब्बा झाकणासह (१६ इंच)	०९
१३.	डब्बा झाकणासह (१८ इंच)	०९
१४.	परात	०९
१५.	प्रेशर कुकर (०५ लिटर) स्टेनलेस स्टील	०९
१६.	कढई (स्टील)	०९
१७.	स्टीलची टाकी मोठी झाकणासह वगराळासह	०९
एकूण		३०

गृहोपयोगी वस्तू संच पुरविणेसाठी एकूण लाभार्थ्याचा अंदाजित आर्थिक भार खालीलप्रमाणे:-

अ.क्र.	जिल्हा	लाभार्थी संख्या	अंदाजित किंमत प्रति संच रूपये	वस्तुंची अंदाजित एकूण रक्कम रूपये
१.	बीड	२५,०००	१०,०००	२५,००,००,०००
२.	नाशिक	११,४००	१०,०००	११,४०,००,०००
३.	लातूर	५,०००	१०,०००	५,००,००,०००
४.	धाराशिव	१०,१००	१०,०००	१०,१०,००,०००
५.	छत्रपती संभाजीनगर	१०,०००	१०,०००	१०,००,००,०००
६.	नांदेड	५,०००	१०,०००	५,००,००,०००
७.	जळगाव	१३,४००	१०,०००	१३,४०,००,०००
८.	जालना	८,४००	१०,०००	८,४०,००,०००
९.	अहिल्यानगर	६,७००	१०,०००	६,७०,००,०००
१०.	परभणी	५,०००	१०,०००	५,००,००,०००
एकूण		१,००,०००		१,००,००,००,०००
उपरोक्त नमूद १० जिल्हे व राज्यातील इतर सर्व जिल्ह्यातिल ऊस्तोड कामगार लाभार्थ्यांच्या आकडेवारीनुसार सदर गृहोपयोगी वस्तू संच टप्प्या-टप्प्याने वाटप करण्यात येतील.				

गृहोपयोगी वस्तू संच पुरविणेसाठी अटी व शर्ती:-

१.	लाभार्थी ऊस्तोड कामगार असावा व त्यासंबंधीचे ग्रामसेवक यांचे ओळखपत्र /प्रमाणपत्र असावे.
२.	सदर लाभ मिळविण्यासाठी सहाय्यक आयुक्त, समाज कल्याण विभाग यांच्याकडे विहित नमुन्यातील मागणी अर्ज भरून देणे आवश्यक राहिल.
३.	जिल्हा स्तरावर सहाय्यक आयुक्त, समाज कल्याण समन्वय अधिकारी (नोडल ऑफिसर) राहतील.
४.	मा. जिल्हाधिकारी यांचे अध्यक्षतेखालील समितीमध्ये जिल्हा समाज कल्याण अधिकारी, जिल्हा परिषद तसेच सहाय्यक आयुक्त, समाजकल्याण इत्यादींचा समावेश असावा.
५.	ऊस्तोड कामगार व कुटूंबियांसाठी गृहोपयोगी वस्तू संच पुरविण्याबाबत सामाजिक न्याय विभाग किंवा महामंडळाचे मुख्यालय स्तरावरून ई निविदा/GEM पद्धतीचा अवलंब करावा.
६.	गृहोपयोगी वस्तू संचाची निविदा स्विकृत करण्यापूर्वी गृहोपयोगी वस्तू संचामधील वस्तूच्या दर्जाची शासन मान्य प्रयोग शाळेकडून तपासणी करणे आवश्यक राहील.
७.	वस्तू व सेवा कर वगळता पुरवठा, वाहतुक, साठवणूक, विमा, वितरण, फोटो, मनुष्यबळ पुरवठा इ. सर्व खर्चाचा गृहोपयोगी वस्तूसंचाच्या दरामध्ये समावेश राहील.
८.	गृहोपयोगी वस्तूच्या संचातील वस्तूंवर महामंडळाचे नाव नक्षीदार कोरणे आवश्यक राहिल.
९.	निवड झालेल्या लाभार्थीस संच प्राप्त झाल्यानंतर सहाय्यक आयुक्त, समाज कल्याण यांचे मार्फत पावती घेऊन त्यांच्या शिफारसीने देयकाचे अदायगी करण्याकरिताचा प्रस्ताव महामंडळाच्या मुख्य कार्यालयास प्राप्त झाल्यानंतर देयकांचे अदायगी करण्यात येईल.
१०.	गृहोपयोगी वस्तू संच वितरीत करताना ऊस्तोड कामगार लाभार्थीचे छायाचित्र काढणे आवश्यक राहिल.
११.	गृहोपयोगी वस्तू संच सहाय्यक आयुक्त, समाज कल्याण यांच्या कार्यालयामार्फत शिबिर घेऊन किंवा गळीत हंगामाच्या कालावधीमध्ये स्थळांवर जाऊन वितरीत करण्यात यावे.
१२.	गृहोपयोगी वस्तू संच पुरवठा करण्याची कार्यवाही निश्चित केलेल्या कंपनीने विहित मुदतीत पुरवठा करणे बंधनकारक राहील.
१३.	सदर लाभ हा कुटूंबातील केवळ एकाच ऊस्तोड कामगारास एकदाच देण्यात येईल.

गृहोपयोगी वस्तू संच पुरविणेसाठी अंमलबजावणी करावयाची कार्यपद्धती:-

१.	प्रस्तावित गृहोपयोगी वस्तू संच पुरविणेसाठी जिल्हास्तरावर दि.४ ऑगस्ट २०२१ रोजीच्या शासन निर्णयाद्वारे स्थापन कलेल्या मा. जिल्हाधिकारी यांचे अध्यक्षतेखाली गठित केलेल्या समितीमार्फत पात्र लाभार्थ्यांची निवड करण्यात येईल.
२.	लाभार्थी निवडसमितीमध्ये सहाय्यक आयुक्त, समाज कल्याण सदस्य सचिव राहतील व समाज कल्याण अधिकारी जिल्हा परिषद सदस्य असतील.
३.	महामंडळाचे जिल्हास्तरावर स्वतंत्र जिल्हा कार्यालय नसल्यामुळे सदरची योजना सहाय्यक आयुक्त, समाज कल्याण यांचे मार्फत राबविण्यात येईल
४	महामंडळाने निश्चित केलेल्या उद्दिष्टापेक्षा जास्तीचे अर्ज प्राप्त झाल्यास मा. जिल्हाधिकारी यांचे अध्यक्षतेखालील गठित समितीमध्ये लॉटरीपद्धतीने लाभार्थीची निवड करण्यात येईल.
५.	लाभार्थी निवडसमितीने निवड केलेल्या लाभार्थ्यांस योजनेचा लाभ वस्तू स्वरूपात वितरीत करण्यात येईल.
६.	गृहोपयोगी वस्तूसंच वाटपात कोणतीही अनियमितता होणार नाही याची जबाबदारी संबंधित सहाय्यक आयुक्त समाज कल्याण यांची असेल.

सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संगणक क्रमांक २०२६०२१२२५३०३०२२ असा आहे. हा शासन निर्णय डिजीटल स्वाक्षरीने सांक्षांकीत करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

(सतीश खैरमोडे)

अवर सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रति,

१. आयुक्त, समाजकल्याण, महाराष्ट्र राज्य, पुणे.
२. व्यवस्थापकीय संचालक, गोपीनाथ मुंडे उसतोड कामगार महामंडळ (मर्या.) पुणे.
३. सह/उप सचिव (महामंडळ), सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
४. सर्व सहाय्यक आयुक्त, समाज कल्याण विभाग.
५. महालेखापाल (लेखा व अनुज्ञेयता/लेखा परिक्षा) महाराष्ट्र १/२, मुंबई/नागपूर.
६. निवड नस्ती- कार्यासन (महामंडळ)